

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 Din

za pol leta 30 Din

za vse leto 60 Din

Posamezne številke 1.50 Din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 19. marca 1937.

Slovenske politične stvarnosti

Predrznost brez kraja.

Jugosloveni — tudi tisti na tej strani Sotle — so zakrivali centralizem in so z njim vzeli Slovincem vsako mogočnost, da bi usmerjali svoje gospodarstvo po lastnih izkustvih. Naravni nasledek centralizma je, da odloča o vseh zadevah vse države.

Ta pa še nikdar ni upoštevala naših posebnih razmer in potreb, ampak je brezobzirno skrbela le za svoje lastne koristi. O »jugoslovenski« ravnopravnosti torej ni sledu! Če so bili naši JNSarji v vladi, je bilo vse v najlepšem redu. Če pa jih je odrinila nasprotna stranka, so pa JNSarski opozicionalci očitali tisti slovenski stranki, ki je bila v vladi, vsak neuspeh, ki ga je doživela, če in kolikor je poskušala uveljavljati slovenske zahteve. V tem tiči vsa jugoslovenska predrznost: Jugosloveni so ustvarili centralizem in s tem odvzeli vsaki slovenski stranki vsako mogočnost, da bi z uspehom zastopala slovenske koristi. Po vsakem neuspehu pa jim potem očitajo nesposobnost ter jih predstavljajo v svojem časopisu kot škodljivce slovenskega naroda. Jugosloveni, očetje centralizma in povzročitelji podrejenosti Slovincem, torej očitajo tistim, ki so jim dali na noge verige in okove, da ne hodijo pravilno. Nismo zagovorniki nobene stranke in vemo dobro, da imajo tudi stranke, ki so v jedru slovenske, svoje napake. Ali da se kdo posmejuje tistemu, ki mu je sam izdrl jezik, da ne govori, je pa predrznost brez konca!

Fair play.

Zahteva ljubljanskega »Jutra« od 3. januarja l. 1937, da naj bodo centrali pripuščeni le najnujnejši posli, vse drugo pa pokrajinam, bi se dala znanstveno še najbolje podrediti pojmu federacije. Tako imenovana »Slovenska deklaracija« z dne 1. januarja l. 1933 pa zahteva samo finančno avtonomijo. Če primerjamo obe te dve zahtevi, vidimo, da »Jutro« več zahteva, kot so pred štirimi leti zahtevali »punktaši«. Iz tega pa sledi, da so »Jutrovi« pripadniki naredili velikansko krivico »punktašem« s tem, da so jih tako neusmiljeno preganjali kot protidržavne elemente. Če bi veljala enaka mera za vse, bi se torej jutranji ljudje ne smeli samo sprehajati po Hvaru ali Bilećah, temveč bi morali sedeti v glavnici. Vidimo jih pa, da se prosto gibljejo in uživajo sadove svojega »uspešnega dela«. Znano je, da je bilo tudi v Sloveniji izvoljenih nekaj senatorjev. Znano je, da senatorje volijo tudi župani.

Širite naš list „Slovenija“!

Tisti, ki so dobili ukaz, da morajo volitve »delati«, to so takratni okrajni glavarji, so morali kasneje, ko se je veter spremenil, delati pokoro za svoje grehe. Danes jih je dosti zunaj meja dravske banovine.

Zgledi.

Ko je šlo za odločilne srbske koristi, namreč za to, da naj bi bil v državi SHS uzakonjen centralizem, ki je dal srbskemu narodu nadvladujoče stališče, sta obe glavni srbski stranki, Demokratska in Radikalna, stopili skupaj in složno glasovali za centralistično vidovdansko ustavo, čeprav sta si bili sicer vedno v največjem nasprotju. Ko je pa šlo za srbske koristi, sta pozabili na vsa nasprotja in sta stopili skupaj ter sta tako Srbom zagotovili v državi SHS premoč.

Hrvatje so uvideli, da v centralistično urejeni

državi nikdar ne morejo priti do veljave in da bodo tako vedno ostali potisnjeni v stran, tako rekoč nekakšna narodna manjšina. Da se otresejo verig centralizma, so se strnili v trdno hrvaško skupnost in so pustili na strani vse razlike, ki jih dele na kulturnem, gospodarskem in socialnem polju. Edino ta pot more pripeljati do uspeha.

In mi Slovenci? Mi se pa vkljub vsi nesreči, ki nas je zadela s centralizmom, še vedno gremo »liberalce« in »klerikalce«, »socialiste« in »komuniste« itd. Kakor da je od takih bojev pri nas odvisen obstanek sveta. Zakrknjenost na vseh straneh je res velika, sloni pa v velikem delu le na čustvu in besedah, ne pa na razlogih razuma in treznega preudarka. Številčno je stanje približno tako, da ima od okoli 310.000 slovenskih volilcev najmočnejša skupina približno polovico na svoji strani, ostali so pa porazdeljeni na manjše in tudi neznatne skupine, med njimi tudi take,

Pohojena modrost

(Konec)

»Lepe izglede«

imajo zamejni, nam sovražni, protinarodni kapitalisti v Jugoslaviji, tako toži v naslednji številki »Pohod«, in dolg sestavek je navzdihoval ob misli nanje. Ne prvič, in najbrž tudi zadnjič ne. Iznenadljiva je pri tem samo umska preproščina, s katero javka, ne da bi samo enkrat začel razmišljati o globljih, socioloških vzrokih tega vdiranja tujega kapitala k nam. Kajti navsezadnje je Jugoslavija vendar suverena država, in nobena višja sila ji ni mogla predpisati, koliko tujega kapitala naj spusti noter in odkod. Ali morebiti se bo celo »Pohodu« zdelo, spričo stalnega iskanja posojil za mejami, da je pri nas pomanjkanje kapitala tako veliko, da smo morali iskati tujega, če smo hoteli sploh kaj začeti. Jugoslavija je pač revna dežela in če ni denarja, ni mogoče še tisto malo dobrin spraviti iz nje, ki jih more dvigniti samo kapital.

Toda popolnoma drugo poglavje je, če je res treba, da se je tuji kapital vgnezdil pri nas v obliki in na način, kakor se je to dejansko zgodilo. Tu pa lahko rečemo, da ne in da sedanji način njegovega gospodarjenja naravnost ograža naše gospodarske podstave. O tem najbolj očitnem dejstvu pa »Pohod« ne črha besede. Saj ima prav, kajti prav v tem pogledu je povezanost tujega kapitala in nacionalnega unitarizma najbolj očitna. Saj je vendar nacionalnemu »Pohodu« vsaj toliko znana zakonodaja, da ve, kdo odloča o tem, če se da dovoljenje za ustanavljanje novih podjetij, in gotovo tudi ve, kako se o tem odloča. Mi vemo vsi, da o takih stvareh nima naš narod nobene besede, a vemo tudi, da bi bilo marsikaj drugače, če bi od našega ljudstva voljena in od njega stalno nadzirana oblast imela to pravico. Nihče pa ne bo mogel utajiti vzročne zveze med jugoslovenskim nacionalnim unitarizmom, ki je dal vso oblast enemu mestu, in med vdiranjem tujega kapitala, ki ga more dovoliti ali ustaviti samo tista oblast, ki ima edina to pravico.

Vse drugo je pa zgolj neodkrito zavijanje oči.

»Pohod« na prvi in »Pohod« na drugi strani.

»Potem, ko je »Pohod« povedal, kako vdira tuji kapital k nam in nas ograža, potem ko celo »Pohod« ni mogel podtakniti »slovenoborcem«, da bi bili ti dajali tujcem dovoljenja in davčne ugodnosti, se pa krepko prekopicne in takoj na drugi strani iste številke mirno zapiše:

Čim hušja je ta samoslovenska gonja, čim več je slovenoborcev in njihovega kričanja, tem predrznejši in nesramnejši postajajo danes Nemci, nemčurji, Madžari in madžaroni na ozemlju samoslovenske Slovenije.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočerkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadrudna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

ki so le repi in repki brezpomembnih srbijskih »politikov«, in pa tiste ljudi, ki so naravnost zavrgli svoj rod. Ni pa med nami do današnjih dni tiste osebnosti, ki bi pri nas vsem ljudem vseh različnih naziranj in pa vsem strankam, zunaj tistim, ki so se same izključile iz slovenskega občestva, vlila v možgane spoznanje vse slovenske nesreče in gorja in bi jih združila v slovensko politično skupnost tako, da bi bili vsi vsaj toliko resnični Slovenci, kot so pripadniki svojih strank. Da bi vsaj toliko skrbeli za prihodnost slovenstva, kot za svoje strankarske koristi in da bi zapostavili vselej in povsod, ne da bi jim bilo za to treba zavreči svoje osebno prepričanje, svoje strankarske in svetovno nazorne cilje tam, kjer je treba braniti golo življenje slovenstva.

Še ne vedo, da nas je stala srborita nepremišljenost in zabita objestnost milijarde in milijarde, ki jih nikoli več ne bo nazaj. Še ne vedo, da je slovensko vprašanje tudi mednarodno vprašanje, za katero bo treba moči Samsona, ki mora vstati le izmed nas samih.

N. K.

Človek, ki je verjel »Pohodu« na prvi strani, je seveda mislil, da postajajo vsi ti našeti tujci in tujemiselni ljudje zato tako predrzni in nesramni, ker razpolagajo s tolikšnim kapitalom in še povrh s toliko zaslombo pri raznih odločujočih centralnih stopnjah. In še zdeti se mu ni moglo, da bi bila mogla zakriviti to predrznost in nesramnost neka samoslovenska gonja, ki hoče vendar kontrolirati gospodarsko politiko na lastnih tleh. In ki hoče zlasti, kar je v prvi vrsti važno, s pravično razdelitvijo javnih bremen in smotrno denarno politiko preprečiti odtok domačega kapitala na jug in tako omejiti dotok tujega na neizogibni minimum.

Kaj še! Po »Pohodu« nam bo najbolje in najbolj bomo odporni proti tujcem, če bomo še bolj revni, če bo slej ko prej plačevala Slovenija 630 milijonov nad svoje potrebe, če bodo slej ko prej odvajali državni denarni zavodi, kakor Narodna in Hipotekarna banka, Poštna hranilnica, stotine milijonov iz naše domovine.

Kratko in malo: »Pohod« hoče slej ko prej neovirani in nenadzirani unitarizem, ki naj zatre zadnjo našo samostojnost.

Mi pa tega nočemo. Mi vemo, da bi tujega kapitala v Sloveniji ali sploh ne bilo ali k večjemu brezpomembno malo, če bi bilo ostalo pri nas tistih petnajst milijard, ki nam jih je odzrl centralizem.

In še to vemo, da bomo imeli proti tujemu kapitalu močan jez tisti hip, ko bodo morali javni denarni zavodi pri nas nabrati denar tudi naglati pri nas.

In ker vse to vemo, vemo tudi, kako se bodo smejali med seboj vsi tisti Nemci, nemčurji in Madžari, ko bodo brali tole otročjo baharijo:

Zato bomo morali stopiti iz te svoje pasivnosti in bomo morali zopet enkrat mi, osvraženi jugoslovenski nacionalisti, čeprav smo največji škodljivci slovenstva, zagrabiti za delo, da bomo vsaj malo pristrigili peruti izivajočim Nemcem, nemčurjem in Madžarom in preprečili vsaj tiste pojave, ki predstavljajo resnično sramoto za nas Slovence.

Kajti skušnja jih uči in oni niso bili nikoli ljudje, ki bi nauk skušenj zamejavali: Odkar živi in dela nacionalni unitarizem, jim je dobro v tej državi. In še bolje jim bo, če bo imel nacionalizem le še dolgo moč in oblast.

In kakor vselej in povsod: resnica je ravno nasprotna od tiste, ki jo uči »Pohod«: čim hušja je jugoslovenska gonja zoper Slovence, čim bolj kriče, tem predrznejši postajajo danes nemčurji in tako dalje.

Zato je pa tudi zadnji čas, da zaradi nas Slovincem, pa tudi v korist drugim Slovanom, to jugoslovenstvo poženemo iz svoje domovine.

Vsakovrstno damsko in moško svileno ter volneno PERILO

bogata zaloga **žepnih robcev**, nogavice, roka-
vice, modno blago, **turistovske potrebščine**
po najnižjih cenah

pri trdki

Josip Petelinc, Ljubljana
za vodo (blizu Prešernovega spomenika)

Dr. I. Š.:

Jugoslovenstvo — odrešnik slovenstva?

Čarobnost unitarizma in jugoslovenstva za Slovence je v očeh jugoslovenarjev še posebno utemeljena. Če listamo po njihovih izlivih, naletimo brezpogojno vedno tudi na trditev, da je jugoslovenstvo naravnost rešilna misel in ladja za Slovence in slovenstvo. »Unitaristi smo še posebej kot Slovenci«, piše »Jutro« z dne 14. 7. 1935, »ki homo imeli svoj obstanek prokovan le kot integralen del jugoslovenskega ozemlja in narodne celote, ki ne more biti predmet nekega sporazumevanja in sporazuma, danes sklenjenega in jutri morda razveljavljenega, a prav zaradi tega negotovega, temveč, ki je nasledek izvršenega zgodovinskega fakta narodnega zedinjenja.« Ali ko dne 4. 8. 1935 zatrjuje: »Ni dolgo tega, kar smo čuli iz ust odličnega moža, ki spada po svojih političnih zvezah v krog snujoče se radikalske zveze, da je največja nevarnost za nas Slovence federacija, ki bi pomenila tudi gospodarsko osamljenost vsake izmed treh plemenskih oblasti.« In nadaljuje istotam: »Federacija bi dala naši državi vsebino in obliko, podobno v političnem oziru nekdanji federativni Nemčiji, kjer je prav federacija etablarala in zgradila premoč in hegemonijo najjačjega plemena med ostalimi.... Mi Slovenci živimo danes od kompromisa, ki nalaga obema strankama (namreč srbsko-hrvaški, pretežno agrarni, in slovenski, pretežno obrtno-industrijski) žrtve v prilog celokupnosti.« Ne more pa kljub temu preko čudnega dejstva: »Čudimo se prav za prav, da naš gospodarski svet ne maršira v prvih vrstah jugoslovenske fronte...«

Po primernem oddihu se spravi »Jutro« spet dne 26. 8. 1935 na isti motiv, čes: »Le v Jugoslaviji, temelječi na načelu enotnosti in urejeni v duhu resničnega jugoslovenstva, je **mogoča resnična ravnopravnost** vseh pokrajin in vseh delov naroda. Vsaka drugačna ureditev pa mora nujno dovesti do razjedajoče borbe za odločilno vod-

sivo in do usodnih konfliktov ne le plemenskega, marveč tudi pokrajinskega značaja.« V navdihu čistega pohorskega zraka, ki mu je položil ta dognanja na usta, je tudi dne 31. 8. 1935 pristavilo: »Za gospodarstvo naše ožje domovine (katere gospodarski svet ne maršira v prvih vrstah jugoslovenske fronte, kot smo zgoraj slišali) pa pomeni **politična enotnost**, ki je organsko zvezana z gospodarsko, življenjsko vprašanje prvega reda.«

Spričo tako z vneto ponavljanih prepričevanj o rešilnosti jugoslovenstva za Slovence se je skoraj treba ozirati na trebušne mišice, kadar prebirate v istem časopisju podrobnosti in praktične primere, ki so res nasledek ves čas od ustanovitve države veljavnega unitarizma.

Tako prinaša »Jutro« z dne 26. 7. in 27. 7. 1935 značilna poročila o govorih dr. Kramerja v senatu, Ivana Mohoriča v državnem zboru, seveda značilna bolj v neprostovoljnem, kot prostovoljnem oziru. Dr. Kramer je v senatskem finančnem odboru razmotrival »potrebe Slovenije«, naštevajoč, da primanjkuje v »dravski banovini« (kar kaže, da v senatskem finančnem odboru ni govoril o potrebah Slovenije, temveč samo o najvdanejših potrebah dravske banovine) še vedno 1200 razredov osnovnih šol; da je ostalo zaradi »velikopotezne akcije pod vlado JNS« še vedno kar 400 abiturientk brez mesta; da so »najnujnejše potrebe« našega srednjega šolstva v tem, ker manjka prostorov; da državna uprava zanemarja univerzo v Ljubljani, kaj šele Narodno galerijo; da Ciril-Metodova družba nima v vladi nobene prave opore; da naš izvoz lesa v Italijo, sadja in hmelja v Nemčijo napreduje nazaj; da naši denarni zavodi ne pridejo iz »zaščite« ven, kmetije pa ne iz dolgov, itd. itd. Mohorič pa je omenil, da sledeči bistveni pogoji ravnopravnosti, katere porok je že znani unitarizem, še niso ustvarjeni; stvarno ravnotežje preračuna, izplačevanje že od zedinjenja od države dolžnih amortizacijskih kvot in dospelih obresti denarnim zavodom v Sloveniji (katerih skupni zahtevki je do leta 1935 narastel nasproti državi že na 150 milijonov dinarjev), odprava privilegirane likvidnosti državnih osrednjih bank, enakopravnost pri investicijah, zatiranje brezposelnosti v Sloveniji in potreba pozitivne gospodarske politike. Pač pa je našel Mohorič v takratnem državnem preračunskem načrtu — in jih najde vsakdo tudi v poznejših, kolikor hoče — pooblastila za izredne izdatke v prid določenim pokrajinam. (V zadnjem času je prešel centralizem že kar v galop.)

Vsak Slovenec, ki misli s svojo glavo in ki ne prepušča premišljevanja sistemu, katerega je njegova politična klika proglasila za voditelja vseh, se mora vprašati, kako je mogoče, da rešilna bilka poraja tako neodredujoče sadove. Saj je videti po samem jugoslovenarskem časopisju, kakor da je unitarizem češnjevo drevo, ki rodi — volčje češnje. In tako je tudi! Poglejmo še za Slovence!

Kakor hitro si ogledamo razloge, ki smo jih našli in s katerimi opravičujejo jugoslovenarji unitarizem s »slovenskega« zreljšča, natančneje, se pokaže, da so vsi piškavi.

Kdor pravi, da obstanek Slovencev v tej dr-

žavi ne sme biti predmet sporazumevanja in sporazuma, danes sklenjenega in jutri mogoče razveljavljenega, ta hoče zato biti »del jugoslovenske narodne celote«, ker računa z dejansko nejugoslovenskim zreljščem mogočnikov na jugu, ker hoče torej Slovence vnaprej vzdrževati v občutku lastne manjvrednosti in gole predmetnosti stremljenj ljudi, ki jim je jugoslovenarstvo izključno samo izrabljalni recept.

Kdor pravi, da bi pomenila federacija nujno gospodarsko osamlitev »vsake izmed treh plemenskih oblasti«, ta hoče skvariti pojem federacije s tem, da bo samo eden izmed treh vsem trem določil merico. Ta torej že vnaprej zamenjuje »federacijo« s »hegemonijo«. Na strani smemo pustiti tudi zamolčano priznanje takega »politika«, da ga skrbi, kako bo v primeru sporazuma med narodi ljudstvo obračunalo z vsemi politiki, ki so sporazum onemogočevali, torej tudi z njim.

Kdor kaže na »nekdanjo federativno Nemčijo« s prusko hegemonijo kot na strašilni zgled, kaj bi napravila z državo »federacija«, ta laže! Laže, ker ve, da »nekdanja federativna Nemčija« sploh ni bila federativna, temveč v federaciji obleden unitarizem, kjer se »federacija« ni oblikovala zaradi ljudstva, temveč zaradi tistih 80 dinastij. Laže tudi zato, ker došedanja hegemonija enega ob priskledništvu oportunistov iz vrst drugega pri nas potemtakem ne bi bilo drugega, kot — »federacija«, najsi je samo pristni sad — jugoslovenarstva.

Kdor vsiljuje narodu potrebo, da »živi od kompromisa«, ta mu nalaga — vojno kontribucijo. Kdor se čudi, da »gospodarski svet ne maršira« tam, kjer sam maršira, ta si samo zapira spoznanje, da maršira po brezupni — maršruti.

In tako bi lahko izpodreževali v nedogled razloge jugoslovenarjev, ki se vzdržujejo sami samo še s tem, da na dokaze nesmiselnosti svojih »pogledov« molčijo.

Osnovna črta njihovega zreljšča je v **zanikanju, da so Slovenci narod, ki ima za obstanek sam v sebi vse pogoje**, predvsem pa glavni pogoj: t. j. dejstvo, da so tu. Prav to dejstvo je pa razlog za to, da unitarizem in jugoslovenstvo sploh ne moreta biti v skladu s slovenskim gospodarstvom, slovensko politiko, slovensko kulturo, s slovenstvom sploh. Če pa kaka ideja ni v skladu s slovenstvom, ne sili Slovencev samo, da živijo »od kompromisa«, temveč jim je v pogibel. In nič ne vsebuje večje obsodbe unitarizma, kot to, kar piše isto »Jutro«, toda ne v letu 1935, ko je še obsojalo »sporazumevanje in sporazume«, temveč v letu 1937, dne 7. marca, namreč:

Dogodki preteklega leta (mi bi popravili: vseh let po prevratu) **dokazujejo, da se dá sicer politična moč nad našo domovino** (to pot misli »Jutro« res samo na »dravsko banovino«) **dobiti izključno samo v eno roko, toda le za ceno, da se odrečemo gospodarskim in socialnim potrebam...** Tudi tu se je pokazalo, da **Slovenci nikdar ne dosežemo stvarnega uspeha, ker izzivamo s svojo politiko vtisk, da želimo komurkoli igrati pomožno četo** (čemur pravimo mi od prevrata naprej: priskledništvo), **da bi politično tolkli svojega domačega nasprotnika....** Našim slovenskim vpraša-

Iz Masarykovih spominov

(Nadaljevanje)

Ne tajim, da so bili med temi, ki so se priključili boljševikom, dostojni ljudje. Nekateri so nam pa potem v svojih službah v boljševiški armadi mnogo koristili.

Početje boljševikov v Kijevu in okolici nam je nalagalo težko nalogo potrpljenja; zlasti nas je vznemirila vest, da so proti dogovoru pobili naše vojake, ki so ne daleč od Kijeva stražili vojaške zaloge. In v svoji brutalnosti se boljševiška premoč ni zadovoljila z ubojem naših straž, pač pa so onečistili in oskrunili trupla, katerim so odvzeli obleko in obutev. Takrat ni bilo lahko, ustavljati se prirodni nagonu, da bi kaznovali to dejanje; toda po preudarku vseh okoliščin sem se zadovoljil z odločnim protestom in boljševiško obljubo, da bodo storilci kaznovani in da se bo dogovor lojalno izpolnil.

Za boljševiške revolucije sem videl mnogo strašnega in nečloveškega; ali po posebni asociaciji se ob besedi »boljševizem« spominjam nekega prizora. Nekaj časa so se po uličnih bojih v Petrogradu in drugod razvažala trupla padlih žrtev družinam, po navadi na znanem ruskem izvoščku. Otrplo telo je bilo kakor klada položeno na voziček; na eni strani so štrlele noge iz voza, na drugi glava, včasih roka. Često je truplo stalo v vozičku in je bilo pritrjeno s kako cunjjo ali vrvjo. Tudi to sem videl, da je bilo postavljeno z glavo navzdol in noge so štrlele v zrak. To nepotrebno, nespametno, barbarsko ubijanje življenj me še danes potre, kadar se spomnim teh strahotnih prizorov.

Dogovor z Muravjevem so naši fantje podpisali pred zavzetjem Kijeva; z Muravjevem sem se pogajal 10. februarja 1918 v njegovem železniškem salonskem vozu ob navzočnosti ententinih reprezentantov, ki so me izvolili za posredovalca (sami niso znali ruski). Dne 16. februarja sem

prejel od Muravjeva listino, ki je porokovala našim oboroženim vojakom prost in nemoten odhod v Francijo.

O odnosu Muravjeva do mene so v Kijevu nekateri reakcionarji raznašali mnogo čenč; da se mi je boljševiški generalissimus neki »posebno očitno« dobrihal in podobno. Meni samemu je pri neki priliki rekel, da me že davno pozna iz poročil in spisov, in zaradi tega da mi je šel na roko. Kakor sem slišal, je bil policijski častnik in boljševik po sili; pozneje je bil na ukaz iz Moskve ustreljen, ko je na fronti (na Volgi) izdal ukaz, naj se boljševiška vojska, ki se je borila proti legijam, združi z legijami za skupni boj proti Nemcem.

65.

V tem poglavju riše Masaryk ameriško demokracijo. Videti in vedeti je, da je treba streti osrednje sile, če naj postanejo avstrijski narodi svobodni. Da mu je šlo tu najprej za Čehe in Slovake, je naravno. Zato se je tudi od vsega začetka naslanjal na zahodno demokracijo.

S tem poglavjem končujemo obenem ponatiske iz knjige o »Svetovni revoluciji«. Ti ponatiske seveda niso mogli dati več, ko bežne slike o načinu Masarykovega dela. Veličino more pokazati, pa še to samo približno, študij celotne knjige. Vzemi torej in beri! Uredništvo.

V Washington sem prispel 9. maja; moje delo se je pričelo takoj z nekaj intervjui in s tesno zvezo z Mr. Charlesom R. Cranom, ki sem ga poslednjič videl v Kijevu. Z Mr. Cranom sem bil v ožjih stikih od leta 1901; takrat je ustanovil slovanski fond za chikaško univerzo, kjer sem l. 1902 imel svoja slovanska predavanja. Od tedaj se je v tistem ali izdatno posvetil slovanskim zadevam; hkrati ga je njegov položaj v ameriški industriji uvedel v politično življenje njegove domovine.

Za uvod v svoje ameriško delovanje sem se odpeljal z njim in z njegovimi znanci, z ministrom za kmetijstvo Houstonom (ko sem izvedel, je bil bivši predsednik Harvard University, Eliot, nje-

gov pokrovitelj) in z angleškim majorjem Innesom na gettysburško bojišče, kjer je 3. julija 1863 Meade premagal Leea; Gettysburg napravi na Evropca velik vtisk kot spomenik vojne za narodno enotnost. To je množica velikih in majhnih spomenikov in ne le enega ali nekaj vojskovodij; tudi v tem se očituje demokracija. Ne brez ganjenosti bereš v kovino vrezano Lincolnovo poslanico, v kateri se duh ameriške demokracije izraža z znanim geslom: »Z ljudstva, z ljudstvom, za ljudstvo!« V spomin na obisk sem dobil kroglo, ki jo je župnik tega kraja našel v nekem grobu in ki jo je shranil kot ostrašujoč simbol vojnega duha; kot isti simbol leži do danes na moji mizi.

Upal sem, da bom imel v Ameriki in zlasti s predsednikom Wilsonom srečo. Z Ameriko sem ozko povezan osebno in družinsko. Od leta 1878 sem obiskal to deželo še leta 1902 in 1907; ameriška demokracija in razvoj ameriške kulture sploh me živo zanimata že od vsega početka moje znanstvene in politične poti.

Demokracija je lahko taka ali taka. Ameriška demokracija je nastala ne religiozni osnovi; to jasno kažejo novejša zgodovinska dela o razvoju ameriške republike; Tocqueville je pravilno opozoril na važnost naravnega vpliva religije na ameriško republiko. Velika razcepljenost Amerike na najrazličnejše sekte ni oslabilo republike niti demokracije; to sektantstvo je dokaz religiozne energije in hkrati moderne individualizacije. Tudi katoliki v Ameriki so kakor v Angliji religiozno trdnejši, kakor pa v evropskih katoliških državah; tudi v tem vpliva nanje protestantska okolica.

Ta religiozni činitelj je bil zelo važen za ameriško republiko in sicer ravno v času njenega nastajanja; nezadostne komunikacije ogromnega, malo obljudenega ozemlja niso pripuščale prodirne uprave iz središča; zaradi tega so bile posamezne religiozne občine in cerkve z svojo organizacijo in kot spajajoči faktorji zelo važne.

(Konec prihodnjič)

njem je mogoče najti rešitev le v dosledni in iskreni — zdaj! — jugoslovenski politiki...«

Ali je mogoče verjeti, da dr. Kramer, Pucelj in dr. Marušič vsega tega niso vedeli tedaj, ko so igrali pomožno četo, da so tolkli po vsem, kar je vztrajalo pri — slovenstvu? Ker veljajo pravkar citirane besede v resnici, velja posebno še zadnji stavek samo pod pogojem, da zamenjamo Slovenci »jugoslovensko politiko« s

slovensko politiko.

Opazovalec

Jubilej slovenskega vzgojitelja in kulturnega delavca

Dne 15. marca t. l. je praznoval 70letnico svojega rojstva ravnatelj ženske realne gimnazije pri uršulinkah in upokojeni gimnazijski profesor dr. Jože Debevec. Ob tej priliki so se ga spomnili časopisi in našli njegova dela za slovensko književnost. Največja njegova zasluga je bila ta, da je cele generacije slovenskega izobraženstva vzgojil. Kot profesor ni prihajal med mladino v trdih koturnah dostojanstveno strogega predstojnika, prihajal je med mladino, da bi postal mlad med mladimi, da bi v najožjem sodelovanju z njo pri latinskih in grških urah odgrinjal raz klasične literature prah in odkrival vse lepote, katerih se drži večnosti poljub. Njegov cilj ni bil — natrpati mladino z nepotrebnim ostarelim balastom različnih izjem grške in latinske slovnice, njegov cilj je bil, odkrivati večne lepote in mladini pokazati, kako so te lepote organsko prešle tudi v moderno kulturno obzorje. Zraven se ni brigal samo, koliko se njegovi učenci uče in kako se obnašajo, ampak tudi, kakšno hrano in stanovanje imajo in kako morejo prenašati »življenja pezo«. Objavljeno je bilo že, da mu je takratna prosvetna uprava prepovedala poučevanje češčine. Ako bi bila prosvetna uprava vedela, kako je bil ves njegov pouk usmerjen v to, da postanejo iz njegovih učencev značajni in neizprosnji Slovenci z veliko ljubeznijo in razumevanjem za vseslovanstvo, bi mu bila prosvetna uprava takoj prepovedala poučevanje sploh. To smo z njim vred čutili vsi njegovi bivši učenci, ki je za nas vsak spomin nanj in njegovo vodstvo še danes ožarjen z zavestjo, da se je vedno trudil, da nam napravi mladost res zlato in bodočnost upa polno. Ob tej priliki želimo jubilarantu še mnogo veselih delavnih dni, slovenski mladini pa mnogo takih učiteljev.

Slovenski odgovor na jugoslovensko vprašanje

»Misel in delo«, jugoslovenska revija v slovenskem jeziku, navaja iz našega predzadnjega uvodnika »Naša slovenska pot« nekaj stavkov, v katerih smo označili s primernimi besedami neprestano denunciantovstvo in podtikanje habsburške miselnosti tistim Slovincem, ki nočejo klekniti pred jugoslovenarstvom in njegovimi čar-

šijskimi ideali. In ko jih je navedla in s tem omogočila svojim bralcem, da slišijo kdaj tudi resnično in nepodložniško besedo, vprašuje:

»Kje je potem prav za prav 'žurnalja' in 'pol-inteligenca'?»

Mi res nismo taki, da ne bi nevednega poučili. Torej: žurnalja, to je tista jugoslovenska časniki-karija, ki se bojuje z lažjo, denunciranjem in podtikanjem habsburgovske in podobne miselnosti zoper tiste Slovence, ki so od nje že samo zaradi tega najbolj stran, ker nočejo biti nikomur hlapci. Polinteligence, to so pa taki ljudje, ki tej žurnalji verjamejo, torej tisti, ki so se zmeraj jugosloveni, kljub vsem tegobam, bridkostim in trpljenju, ki jih je prizadejalo jugoslovenstvo našemu ljudstvu, kljub strahoviti tvarni škodi, ki nam jo je naredilo.

Jeseniška edinstvenost

Kakor poroča »Delavska politika«, je na vprašanje kluba SDL v občinskem odboru na Jesenicah zaradi uporabljanja neslovenskih izrazov odgovoril občinski načelnik Markež, da bo občinski urad samó takrat rabil slovenske izraze, kadar bo to izrecno sklenil občinski odbor ali pa tako odredilo oblastvo.

To je pa res edinstvena logika! Človek bi dejal, da kadar govori Slovenec slovenski, ne more to delati drugače, ko da rabi slovenske besede, to se pravi, seveda tudi slovenske izraze. In še to bi se zdelo normalno mislečemu človeku, da za Slovence ne more biti nobene potrebe, da mu to kdo še s posebnim sklepom odredi ali da mu celo tako govorjenje dovoli »pristojna« oblast s posebno odredbo.

K večjemu, če je zaradi bližine meje vplivala na občinski odbor na Jesenicah fašistična raba onstran meja na zahodu in severu. Tam so začeli prepovedovati slovenske »izraze«, pa še tam za zdaj samo glede krajevnih imen.

Skratka gre za tako neverjeten primer nesamostojne, pa tudi abotne miselnosti, da skoraj kar ne moremo verjeti, da bi tako večina občinskega odbora slovenskega mesta res mislila. Menda gre le za nekakšen nesporazum?

Dr. Kosičeva razodetja

Nedavno smo poročali, da je neki srbski poslanec dr. Mirko Kosič razlagal v skupščini, kako je nam Slovincem dobro v centralistični Jugoslaviji, a da bi nam bilo seveda dobro tudi v federalistični. Zakaj ta naš odpor zoper centralizem, tega nam ta čudni in izvirni spoznavalec političnih resnic ni razodel.

Dr. Kosiča pa obhaja vsak hip kako novo spoznanje. Zato je 10. t. m. spet govoril v skupščini. Najprej je seveda poudaril načelo unitarizma, ki da je v korist tako Hrvatom, kakor Slovincem. V tem pogledu res ne moremo reči drugega, da je zelo čudna tista jugoslovenska skrb za našo korist, ki je taka, da koristi samo Srbom, a nam škoduje. Da bi že torej kdaj prenehali »skrbeti« za nas, pa bo takoj bolje. Kajti jugosloven, z zaskrbljenim obrazom za našo blaginjo, to je za nas najbolj zoporna slika, ki ne postane simpatičnejša, če se vsak hip ponavlja in če se ponavlja, ko se

vsak hip drugače dela, vsak hip dela v našo že kar neznosno tvarno in npravstveno škodo.

Nadalje je dr. Kosič govoril o tem, kaj hoče dr. Maček. Ker je dr. Maček za jugoslovensko državo, sklepa dr. Kosič, da je s tem le za pokrajinsko avtonomijo, ne pa za narodna ali plemenska področja. Zakaj tako in odkod na mah ta razloček med »pokrajino« in »narodnim ali plemenskim področjem«, tega nam dr. Kosič ne razloži niti ne skuša razložiti. Za normalno pamet bi se pač zdelo, da vsak narod biva v neki pokrajini in da narodno in plemensko »področje« spet ni in ne more biti drugega, kakor neka zelo določna pokrajina.

Izvirnost tega Kosičevega modrovanja je že v skupščini izzivala medklice. »Hrvatski dnevnik« je razen tega opozoril na protislovja med njegovimi trditvami in hrvaškim dejanskim stališčem. Zato je napisal dr. Kosič za »Politiko« od 15. t. m. obsežno razlago svojih državoslovnih izvajanj. Naj navedemo iz nje tole spet res izvirno opredelitev:

»Pokrajine so zgodovinske pokrajine, a nekaj drugega je narodni (ali plemenski) teritorij.«

Zakaj naj bi bile pokrajine samo zgodovinske in »teritoriji« narodnostni, tega nam dr. Kosič ne razlaga. Pa bi mu bilo razlaganje tudi bolj težavno zadeva, kajti državoznanstvo teh dveh pojmov ne loči. Menda dr. Kosiču tujka »teritorij« ni dobro znana po njeni vsebini, pa si je kratko in malo zasnoval na njej neko edinstveno teorijo.

Če smo prav poučeni, je bil prav ta dr. Kosič nekaj časa profesor na slovenskem vseučilišču. Kako in na podlagi kakšne ocene je prišel na to mesto, ne vemo. Želimo pa vsekakor, da si naš profesorski zbor malo pobliže ogleda vsakega človeka, zlasti od tam doli, preden mu zaupa poučevanje naše akademske mladine. Kajti da mož s tako nejasnimi predstavami ne spada in ne bi nikoli spadal na najvišjo našo znanstveno-učno ustanovo, mora biti jasno, če naj ne zdrknemo iz naše težko dosežene in že tako dovolj ogražane ravnini.

»Vprašanje slovenske univerze«

»Mi čakamo in pričakujemo — kako dolgo še?« čitamo pod gornjim naslovom v akademskem glasilu 1551 za univerzna in javna vprašanja. Za kaj gre? Zopet za stvar, ki bi jo že davno morali imeti, za stvar, ki je Sloveniji nujno potrebna — za spopolnitev slovenske univerze.

V Zagrebu bodo zgradili novo tehniko. In kaj bomo zgradili v Ljubljani? Vsakdo, ki le malo pozna razmere in težave, s katerimi se bori slovenski študent, veruje njegovim besedam: »Ne, ne zavidamo jim tega« (zagrebški študentom namreč, da bodo dobili novo tehniko), »zavidamo pa jim, da se njim ni treba boriti za zidavo svoje univerze, da njim ni treba akcij, ni treba pisati člankov in prirejati zborovanj. Tega jim ni treba, ker za to skrbe tudi — poklicani.« Z bridkostjo in trpkostjo v srcu zre slovenski študent na svoje brate, za katere skrbe »poklicani«, medtem ko stoji on osamljen in se bori za tisto, kar bi že moral imeti, pa še danes nima, in kdaj bo imel?

Za potrebe slovenskega študenta se »poklicani« tako malo brigajo. Veliko je sicer besed, tudi pisanja dovolj, ni pa dejanj in teh slednjih edino potrebuje slovenski študent.

Edo Deržaj: Gruh

Gruh, kraška beseda, je bila že Pleteršniku znana. Pomeni isto, ko grušč, torej vse, kar odpada od trde sovornosti gore, pa se zbira ob njenem podanku. Kot »Gruh« je nabral slikar-planinec Edo Deržaj vtisov, ki so se mu, popotniku v gorah, narušili k nogam. So to po večini satirični orisi, ki jim je na koncu dojel nekaj lirčnih impresij. Vse skupaj pa je bogato opremil z lastnimi lesorezi. Tako daje knjiga primer redke zunanje in notranje povezanosti in enotnosti.

Naše planinstvo, kljub »razmahu«, ki se tolikanj govori in pišari o njem, kulturno doslej ni kdo ve kaj ustvarilo. Šlo je pač bolj v širino, ko v globino, bolj v količino, ko v kakovost. Naša planinska književnost je borna, če človek upošteva desetisoče, ki jih je bojda, po statistiki, zajela planinska misel.

Za satiro je v planinstvu sploh, a pri našem še posebej, dovolj tvarine. Deržaj je izbral nekaj najočitnejših pojavov. Naj pri tem še glede na čudne pojme nekaterih dostavimo, da doslednost satirika ni v zgodovinsko ali naravoslovno natančnem in »pravilnem« risanju — tak satirik niti biti ne more —, ampak v doslednosti stališča. Temu je pa Deržaj ostal zvest v vsakem pogledu.

Deržajev »Gruh« je planinsko-vzgojna knjiga, priporočljiva vsakomur, ki se hoče v planinstvu izogibati prepadov in razpok. Posebej v naši planinski književnosti stoji na pozitivni strani.

Dostavimo naj še, da se je pisec pobrigal za skrben jezik, kar mu je v današnji poplavi najzanimnejše žurnalščine šteti še posebej v dobro.

Kot primer Deržajevega dela priobčujemo spodaj kratko skico.

Ruševje.

Na prikih planjah, pod kočnato gmoto raste ruševje. Veke že raste tam. Vedno je enako. Nič se ne razraste, tudi ne odmira.

Jeseni, ko se burje vrtinčijo po kotlu, ki dvigajo in zavijajo drmožje, tedaj završi v ruši, ki nemirno zatrepeta. Ali za nekaj hipov, po prvem zagonu vetra se privije k pečem in čaka.

Kotel napolni svinčna sivina. Zdolec zapiha. V grebenih umira hrupenje. Moreč mir leže na gore.

Debeli kosmi se izvijajo iz morečega mraka.

Dva, trije... roji belih metuljev zaplahutajo po zraku. Drug za drugim posedajo po čretju, vrnuhu in ruševju.

Bela koprena zastre peči.

Metulji roje — vso noč, ves dan, dolgo vrsto dni in noči!

Skozi lahko meglo hlene sonce. Po dolgih, mrzlih nočeh posije. Boječ se ozira po planjah, a ruševja ne najde. Vsepovsod je sama bleščeča belina. Ruševje spi globoko pod njo.

Na okrajku pod vrhom se sproži drobna opast. Tanek curek pršnega snega neslišno zdrkne po žlebiču. Pada od stopnje do stopnje. V steni zavrh — zahrumi. S truščem udari ogromen bel plaz na planje. Bleščeči oblak zakipi proti vrhu. Iz dnjače za glavo je čuti zamolklo grgranje.

Spet vlada mir. Ruševje je mestoma golo. Izmučeno čaka, da beli metulji zopet posedejo in ga zapredejo. Čaka, da ga pokrije bela odeja, da zaspi — se spokoji.

Odeto z ledenim oklepom pričakuje pomladi, ko zopet oživi stena, ko zabučje plazovi — beli slapovi, ki udarjajo po vesinah in planjah.

In ko sonce žarko sveti na vesine, se ruševje osvobodi mrzlih spon. Na planjah se širijo temne lise. Okrog ruševja raste kopnina.

Na vesinah pod kočnato gmoto zeleni ruševje.

Jožko Jurač: Kraj umira

Izdala »Delavska založba« v Ljubljani.

Mlad delavec, tiskar, Jožko Jurač, nas je presenetil s povestjo, čisto drugačno, kakor jih imamo sicer priliko prebirati. To je žalostna zgodba slovenskega rudarskega kraja, Prevalj na Koroškem, ki je zadnja leta popolnoma propadel. Resnično ni bil kdo drugi bolj upravičen, da nam odkrije to žalostno zgodbo, kakor delavec. Saj je stotine delavskih življenj viselo na tem rudniku.

Skoraj vsi so morali potem proč, na jug, za kruhom, kateri pa so preživeli zadnje dejanje žalostne igre v svojih rudarskih naseljih, so znova poprijeli za delo in na lastno pest nadaljevali z delom v zapuščenem rudniku, zakaj živeti morajo.

Jurač je svoje mlade dni preživljal med prevaljskimi rudarji. S srcem je privezan na ta kraj, ki se je lepo razvijal in so ljudje živeli v trdni veri, da lepih dni še dolgo ne bo konec. Toda počasi, neopazno je prihajala nesreča. Ko so se ljudje zavedli, je že prepozno: gospodarska stiska in nesrečni naključki pritisnejo kraj ob tla. V ta žalostni okvir je Jurač naslikal malo življenje trga in sosednih rudarskih naselbin. Tragedija kraja se odraža v posameznih človeških usodah, nekatere stare, druge zjekleni, da znova začno graditi sebi in družinam mogočost življenja.

Jurač nam v svoji povesti ni napisal samo zgodbe Prevalj, ampak vseh slovenskih delavskih krajev. Povsod, ponekod manj, drugod več, vidimo propadanje in negotovo prihodnost. Kolikor že ni razdejala gospodarska kriza, uničujejo delavstvu življenje podjetniki, v večini tujci, izganjanje naše industrije na jug, zbijanje plač z izgovorom konkurence z juga in še cela rajda vsega tega, kar naše ljudstvo nezadržno, posebno zadnja leta, tira v katastrofo. Juračeva knjiga je pričevanje vseh teh krivic.

Ne nameravam knjige obdelavati kritično; kdor bo to hotel, bo našel eno ali drugo v njej, kar še ni popolno. In če tudi vse to odštejemo od dejstva, da je povest pisal delavec, z vsem srcem in bolj, moramo priznati, da nam je dal lepo delo, vredno branja — in premišljevanja.

Povest še ni končana; umiranje kraja mi sami doživljamo v trdi življenjski stvarnosti. Drugi del: vstajenje, naj nam Jurač napiše. Toda to ne bo prišlo samo. Kakor leški rudarji, bomo morali mi vsi poprijeti, da bo kdaj o naši domovini in nas samih tako povest sploh pisati mogoče. Ft.

Zadnji čas je že, da se zdramite, vsi »pokličani«, da ne boste ob akcijah in borbah slovenskega študenta le kimali in pritrjevali, marveč da boste na čelu teh horb stali vi sami! Sami sebi boste delali sramoto, če boste v trenutkih, ko gre za dobrobit slovenskega študenta, stopili nazaj, namesto naprej. Zakaj vedite, zgodovina pozna le dvoje: hvalo in grajo. Katero od teh dveh si boste izbrali?!

Česa še čakate »pokličani«? Pa menda ne trenutka, da bo sramota Slovenije še večja, še očitnejša? Ali hočete slovenskemu študentu res ubiti vero v delo, vero v napredek in upanje, da bo tudi on dobil tisto, kar tako nujno potrebuje. Vaše stališče namreč, ki ga zavzemate, me sili k izrečeni domnevi. Vedite pa, da boste pri tem le vi sami tisti, ki boste razočarani; zakaj delo, ki ga je započel slovenski študent, je danes že tako veliko, tako dozorelo, da ga ni mogoče zabrisati, ono je tako veliko, da bo pisalo tudi vašo zgodovino. Pazite, kakšna bo!

Slovenski študent pa naj ve, da ga bodo pri njegovem delu podpirali vsi tisti, ki ljubijo slovenski narod, tisti, ki ne bodo nikdar dovolili, da bo Slovenija le predmet izkoriščanja. P.

Hodimo svojo pot

Knjigotržnica »Weiser« na Dunaju razpečava po naših krajih najnovejšo izdajo »Andrees Handatlas«. Izmed sto kart jih ima Nemčija 27, torej dobro četrtino. Francija, ki je teritorialno večja od Nemčije, ima 2 karti z dodatkom bojišča iz vojne 1914—18. Ravno tako Rusija, ki obsega domalega pol Evrope. Češka ima 2 karti z Ogrsko skupaj, zato pa je posvečena posebna skrb zapadni Češki kar z dvema kartama. Jugoslavija ima eno samo borno karto, ako izvzamemo karto Podonavja. Mesta v ljudski govorici ali v uradnem nazivu so z drobnim tiskom v oklepaju, a »Laibach« itd. v mastnem tisku.

Morebiti je taka napačna slika sveta z nemškega domoljubnega stališča razumljiva, češ, prvo je domovina, to naj Nemeč spozna v prvi vrsti. Če pa je razumljivo to postavljanje Nemčije v ospredje za Nemca, ne more Slovenec s tako knjigo kaj začeti. Kajti polovica atlanta zanj ni za rabo, plačal jo je torej odveč, ali z drugimi besedami, polovico kupnine zanj je vrgel skozi okno. Zato slovenskemu človeku resno odsvetujemo nakup takih atlantov. Predvsem je tudi nemških stvarnejših in boljših. Sicer pa ima na razpolago drugih, čeških, francoskih, angleških. Zlasti angleški so znani po svoji univerzalnosti. Pri tem pa je še to dobro, da za branje atlantov ni treba skoraj nobenega jezikovnega znanja: zemljevid govori povsod svoj posebni, vsakomur umljivi jezik.

Sava Radič-Mirt:

Črtomirjeva vrnitev

Načrt za filmsko tragedijo v treh dejanjih. — Dalje. (Vse pravice pridržane)

TRETJI PRIZOR.

1. nastop.

(Soteska Savice, zadnji ovinek na poti proti slapu, kjer stoji danes veranda s Zoisovo ploščo. V ozadju na desno slap. Široko izpodkopan hrib nad potjo, v skalno steno je vklesan Črtomirjev relief v prirodni velikosti: mlad, napačajoč junak z mečem v desnici in vihrajočo zastavo v levici. Dekleta krasijo podoba s cvetjem in kitami, v bregu nad njo zlagajo fantje grmado z Vihingovo slamnato lutko. S poti odjekne ukanje, nekaj fantov skoči na pot.)

Fant (s krivci na klobuku zauka v odzdrav): Soseca iz Ukance prihajata, apneničar Visočnik in oglar Kozorog. To bosta zijala. Tale apneničar, to vam je dečko, star je že, a zauka, da poseka vsakega fanta.

Visočnik: Vse dobro, fantje! Lep dan bo imela danes grajska gospoda. To bo svatovščina, svatje prihajajo iz vseh dežel, same imenitne glave. Zadnjič sem bil po opravkih na Bledu, O, da ste videli, kakšne dobrote se pripravljajo v kuhinji in kleti!

Fant: Zdaj pa sem gor poglejta! Ali se nismo Bohinjec odrezali in v kozji rog ugnali tistih blejskih bahačev? Tako se napravi! Oni pa so tistega Vihinga lovili in vpili po grmadi, tako dolgo so ga lovili, da jim je nazadnje ušel. Tukaj pa stoji prava grmada.

Kozorog (se ozre v breg): Moj Bog, grmada z Vihingom, z Metodijevim sovražnikom? Fantje, živega človeka sežigati, to pa ni več krščansko. Ali ste pozabili, kako nas uči vera: ljubi tudi svojega sovražnika!

Fant: Ali si brljav, Kozorog? Res, star si dovolj. Ali ne vidiš, da je samo njegova podoba? Visočnik: Dobro ste ga pogodili, fantje. Kakor živ.

Fant: Rezbar Volkonja z Bleda mu je vpodobil krinko.

Kozorog: Sosed apneničar, midva sva že prestara za take fantovske burke in igrače.

Visočnik: Imenitno ste si izmislili, fantje. Pa naj hudoba vsaj v telesni podobi in predpodobi zgori, če je že odnesel peklensko dušo. Kaj, burke in igrače, ti žaltavi, oglarski ocvirek? Črt kosmati! Ali nismo tudi mi vzrasli iz otrok in fantov? Ali se ne uči mlad človek z igro in igračo? In ljubi svojega sovražnika! Mi nismo prav nič

Mali zapiski

Prepovedani listi

Državno pravdnništvo v Zagrebu je prepovedalo širiti in prodajati:

1. št. 48 lista »Ekonomska politika«,
2. št. 1 lista »Hrvatska slobodna štampa« in
3. list »Pjesma gospodarskoj slogi«.

Vsi ti listi so izšli v Zagrebu.

Nove uradne stavbe

Po letošnjem preračunu prosvetnega ministristva pride na nove upravne in šolske stavbe v Belgradu 43,3, v Zagrebu 20, v Ljubljani pa samo 2 (dva!) milijona dinarjev. Za Belgrad je torej določenih skoraj 22 krat več, ko za Ljubljano.

Povišanje pristojbin

Finančni minister Dušan Letica je razložil 100% zvišanje taks v upravnih zadevah tako, da ne bo prav nič motilo gospodarskega življenja. Kajti takso bo plačal samo tisti, ki bo kaj zahteval od upravnih oblasti ali jo česa prosil. Ta potreba pa ni splošna.

To je seveda res. Tisti, ki nima nič opraviti z oblastmi, je ni sploh še nikoli in nikjer plačeval. Samo tisti, ki ima vsak hip kaj opraviti, ki torej zmeraj sitnari okoli njih. Iz tega pa prav za prav izhaja, da za upravne oblasti ni splošne potrebe. In takse prav za prav na ta način niti davki niso,

Delo unitarizma.

V Belgradu se zdaj vrše priprave za zidavo državne tiskarne, ki bo veljala 50 milijonov dinarjev, kakor smo že poročali. Mogoče so jo že začeli zidati.

V Ljubljani pa še zmeraj leže v bolnici po dva, trije bolniki na eni postelji. Studentje na univerzi nimajo prostora za študijsko delo, ker so laboratoriji prenatrpani. Zaradi te prenatrpanosti je nastal v kemičnem laboratoriju požar. Glavna postaja je premajhna in ograža tako železničarje in potnike.

In tako naprej! Kratko in malo: precej stavb bi bilo v Ljubljani krvavo potrebnih.

Tiskarn pa imamo dovolj v Sloveniji in drugod. Še te so dovoljkrat brez dela.

Slovenstvo.

Celo izobražence (Slovence) sem slišal resno govoriti, da čez kakih 100 let ne bo več Slovencev (glede Hrvatov ali Srbov se ne izražajo tako določno). Če bi to tudi bilo iz nauka zgodovine res verjetno, je tako govorjenje vse prej kot junaško; je marveč znak nizkih duš, strahopetcev, ki takoj zavržejo orožje in se vdajo nasprotniku, pričakuje koristi. Majhnemu pomagati in se zanj boriti, je znak velike duše; če pomagaš močnemu, ki te navadno tako le izrablja, so dvomljivi tudi tvoji visoki nagibi: najbrž iščeš le osebne koristi. S tem bi označil vse protislovenske borce. Da, žal, tako malo je med nami Cezarjev, ki bi bili raje prvi (v borbi in delu) na vasi, kot v Rimu drugi. St.

V Jugoslovanski knjigarni si naročite sledeče knjižne zbirke:

Leposlovno knjižnico Ljudsko knjižnico Zbirko domačih pisateljev Zbirko mladinskih spisov

za malenkostne mesečne obroke. Zahtevajte naš Vestnik, ki ga pošljemo brezplačno z natančnimi podatki.

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA V LJUBLJANI

sovražili Frankov, pa vendar niso k nam prišli iz ljubezni. Ali vidiš te ogromne bukve? Bajajo, da so okamenele vile in čuvajo naše planine. Kar zdi se mi, da so se od srda same raztrgale, razcepile in naložile na grmado. Samo še strela iz jasnega bi morala švigniti in jo podžgati!

Kozorog: To pa imaš prav, Visočnik. Kakšno neurje pa je divjalo predvčerajšnjim pod Komarčo. Strašno je bobnelo in treskalo, mislil sem res, da bo sodajni dan.

Visočnik: Resnično, Kozorog, tudi jaz sem premišljeval pod pristreskom apnenice, kaj bi pomenila ta viharna strahota? Prava bojna pesem planin se je razlegala in odmevala po Ukanji in jezeru, kakor da so se postavile planine v bran z vso svojo vojsko: skale so tulile in žvižgale, bukve so pokale in škripale, tam zad izza Komarče pa je Triglav rjul kakor besen lev. Črt kosmati! In danes je najlepši dan. Kako hitro se to v življenju vse obrača. Seveda, najlepši dan, saj je danes velik praznik za vso Gorenjsko.

Fant: Mlada grofica, grajska gospodična se mozi. Veselo in slovesno hočemo pozdraviti njene ženinca, našega novega gospodarja, slovenskega kneza Koclja.

Visočnik: Hoj, kaj vidim? Celo čredniki iz Ukance so prišli, da zatrobijo v pozdrav. Star si kakor zemlja, Kozorog. Koliko let že oglariš in žgeš kopice pod Komarčo?

Kozorog: Prav si povedal, sosed apneničar. Star sem že, da sam ne vem koliko. Matere nisem poznal nikoli. Od nekdanj je bila moja mati samo ta planina. Pa pa čutim iz tega, če zlezem tu gor v njeno naročje, kadar sem bolan ali žalosten, da vselej ozdravim in se razveselim. Tako mislim, da ne bom nikdar umrl, me boste morali ubiti...

Visočnik: O, o, tako pa nisem dejal, sosed oglar. Hotel sem samo vprašati, kdaj smo imeli Bohinjeci zadnjega domačega, slovenskega gospodarja. Ampak Frank je le Frank, kri ni voda. Samo nekoliko čudaški: gospodična dela zanj in skrbi, on pa samo kockari in »kuha zlato« s tistim jutrovim čarovnikom. Pravijo, da je iz Indije Koromandije. Pa mu je že več zakuhal nego izkuhal. Slepjar je najprej oskubel grofa, zdaj se je spravil še nad kmete. Vsa Gorenjska leta zdaj k temu mazaču na zagovor in vedeževanje, po mazila in zdravila. Naša domača vračarica Kanja pa gleda brez zasluzka skozi prazne prste. Črt kosmati! A pošteno jo je zadnjič izkupil, ko ga je Kanja nakrepelila s planin.

Kozorog: Kdaj nam je gospodaril zadnji slovenski knez, vprašuješ? (Premišljuje.) Kajpada! Tega bo najmanj sto let. Dobro pomnim, kako mi je oče zvečer pri kopici pripovedoval, kako strašno je bilo tiste dni. Po Bohinju je tekla sama kri in Franki so klali kakor mesarji. Zadnji slovenski gospodar je bil graščak na Bledu in Ajdovskem gradu, knez Črtomir. Njegov oče je bil pravice in junaški vojvoda, Slovenci so ga ljubili kakor očeta, vodil jih je v borbi proti Frankom v vseh štirih uporih. V zadnjem uporu proti bavarskemu Tasilu, proti izdajalcema Hotimirju in Volkunu je padel. Prerano je umrl. Premlad in neizkušen je moral prevzeti poveljstvo njegov sin, knez Črtomir. Bil je neugnan junak in borec za svobodo in staro pravdo kakor njegov oče. Po njegovi smrti se je rešil z zadnjo slovensko četo v Bohinju, v trdnjavo Ajdovskega gradca. A z devetkrat večjo vojsko ga je obkrožil Volkun in ga oblegal šest mesecev. V junaški nestrpnosti ga je Črtomir prezgodaj naskočil in se mu zaletel v past. Strašno so nas pritisnili Franki po zadnjem, neuspelem uporu, nas in našo gospodo. Vso višjo oblast so razdelili med frankovske grofe in podrepnike.

Visočnik: Ali je ta zadnji slovenski knez zapustil tisti blejski zaklad, Črtomirjev zaklad? Pravljica govori, da še zdaj počiva na dnu jezera. In na kresno noč ga še zdaj lovijo ribiči z dolgo vrvjo in sidrom.

Kozorog: Prav ta Črtomir. Njegovo podobo vidiš tam na steni. Pred stoletji mu je dala napraviti spomenik njegova nevesta, oziroma vdova. Iz njegovega zaklada je naročila mojstra iz Carigrada, da ga je vsekal v skalo. Moj oče mu je pri delu celo pomagal in mu nosil pijačo. To je bil veseljak in mnogo okroglih je vedel o njem. Vidiš, mi je večkrat rekel, tak je bil kakor tisti slap Savice pod njim. O, tudi naš slap je veseljak, kakor junak skoči iz skale, odvriska, odhiti po skakavih bisticah v Ukance, v jezero, v Savo, v Donavo in odnese v ravnine južnih, svobodnih bratov pozdrave slovenskih gora in planin. (Od spodaj se zaslišijo zvonci in mukanje krav.) No, ali slišite? Komaj sem izrekel njeno ime, pa je že tukaj, naša vračarica in novičarica, stara Kanja, prijateljica naših planinskih kravic. Soli jim nosi vedno s seboj, že od daleč jo poznajo živalce in drevijo za njo. (Dalje prihodnje)

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.